

Європейські стандарти захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб.

Основні проблеми застосування переглянутої Європейської соціальної хартії судами України

Алла Федорова
національна консультантка Ради Європи,
доцент кафедри порівняльного і
європейського права Інституту міжнародних
відносин КНУ ім. Т. Шевченка, к.ю.н.

За даними Міжнародного моніторингового центру з внутрішнього переміщення станом на кінець 2019 р. у світі нараховувалося

50,8 млн ВПО

Біженців – близько 25 млн осіб

Понад 5 млн ВПО в Європі

Більше 10 держав-членів РЄ стикнулися з внутрішнім переміщенням (Кіпр, Туреччина, Грузія, Молдова, Вірменія, Азербайджан, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Росія, Україна...)

За кількістю ВПО Україна у першій десятці країн світу разом з Іраком, Сирією та посіла перше місце в Європі.

Міжнародно-правові договори з питань внутрішнього переміщення відсутні

Основні універсальні документи щодо ВПО:

- **Керівні принципи ООН з питання переміщення осіб усередині країни** (Керівні принципи ООН)
- **Принципи ООН з питань реституції житла та майна біженців і переміщених осіб** (Принципи Пін'єйру)

Документи Ради Європи з питань внутрішнього переміщення

- ✓ Рекомендація Комітету Міністрів (2006)6 державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб від 5 квітня 2006 р.
- ✓ Резолюція Парламентської Асамблеї «Вирішення майнових питань біженців та внутрішньо переміщених осіб» (Принципи Паулсена) 1708(2010) від 28 січня 2010 р.
- ✓ Рекомендація Парламентської Асамблеї «Забуті люди Європи: захист прав людини осіб, переміщених на тривалий час» 1877(2009) від 24 червня 2009 р.
- ✓ Резолюція Парламентської Асамблеї «Гуманітарні наслідки та права внутрішньо переміщених осіб в Європі» 2214 (2018) 26 квітня 2018 р.
- ✓ ...

ВПО мають такі права людини як і решта населення та потребують додаткового захисту, допомоги як уразлива категорія осіб, особливо щодо захисту *соціальних прав*.

Захист соціальних прав ВПО в рамках фундаментальних договорів Ради Європи:

ЕКПЛ – текстуальні права ВПО не закріплено

Практика ЄСПЛ: питання соціального та пенсійного забезпечення (включаючи призначення, виплати пенсій, виплати заборгованості по соцвиплатам, пенсіям), заборони дискримінації в отриманні соціальних виплат і пенсій, забезпечення адекватним житлом, питання освіти та мови навчання
«Грудич проти Сербії», «Пейчич проти Сербії», «Сагінадзе проти Грузії», «Доган та інші проти Туреччини», «Цезар проти України»...

ЄСХ – текстуальні права ВПО не закріплено

Практика ЄКСП: питання соціального та пенсійного забезпечення, заборони дискримінації в отриманні соціальних виплат і пенсій, забезпечення адекватним житлом...

«Центр житлових прав та виселення проти Хорватії», Рекомендації Україні від 20 .03.2020 р. щодо заходів із забезпечення ВПО належним житлом

Виконання Україною зобов'язань за Європейською соціальною хартією переглянутою

У 2013 р. тільки за 19% положень ЄСХ Україна виконує взяті зобов'язання, за 67% % положень Уряд не надав достатньої для висновку інформації.

Рекомендації 2016 р. – з 24 положень:

- 2 - позитивно
- 20 - не відповідає
- 2 - потребує додаткової інформації

Рекомендаціях 2017 р. з 11 положень:

- 1 - позитивний висновок
- 8 – не відповідає
- 2 - потребує додаткової інформації

Рекомендаціях 2018 р. з 21 положення:

- 9 - позитивний висновок
- 10 – не відповідає
- 2 - потребує додаткової інформації

Рекомендації 2019 р. – з 23 положень:

- 7 - позитивно
- 11 - не відповідає
- 5 - потребує додаткової інформації

Рекомендації учасників слухань у Комітеті ВРУ з питань соціальної політики та праці від 18.12.2013 р. «Про хід виконання в Україні ЄСХ (переглянутої)»:

- звернутися до Верховного Суду України щодо узагальнення судової практики застосування положень ЄСХ при розгляді судами справ з питань соціально-економічних прав людини;
- проаналізувати заключні висновки ЄКСП щодо відповідності ситуації в Україні із забезпеченням соціальних прав людини положенням ЄСХ та визначити конкретні заходи щодо приведення національного законодавства до вимог Хартії;
- щорічно, починаючи з 2014 року, проводити круглі столи щодо виконання вимог Європейської соціальної хартії (переглянутої) за тематичними групами, за якими Україна звітуватиме;
- оприлюднювати заключні висновки ЄКСП щодо виконання Україною норм ЄСХ

Судова практика щодо застосування ЄСХ переглянутої

- *ЄСХ згадують у переліку міжнародно-правових документів, які передбачають відповідні права: разом з МПЕСКП, ЗДПЛ*
- *посилаються на конкретні пункти та статті, які Україна не ратифікувала*
- *посилаються на конкретні пункти частини 1 ЄСХ, що містить принципи, замість посилання на конкретний пункт статті, яку Україна ратифікувала*
- *взагалі відсутні посилання на практику, правові позиції та тлумачення ЄКСП того чи іншого положення ЄСХ*

Постанова Верховного суду від 06 серпня 2019 року (справа №433/172/16-а) щодо визнання протиправною бездіяльність відповідача щодо невиплати пенсії особі, через проведення АТО, а також через вік та поганий стан здоров'я не може виїхати за межі міста Луганська,

Постанова ВС від 30 січня 2020 р. (справа №489/5194/16-а) щодо перерахунку та поновлення пенсійних виплат,

Постанова ВС від 31 березня 2020 р. (справа №826/14837/16) щодо призначення та виплати пенсії особі, які проживає за кордоном.

... **Європейська соціальна хартія** (переглянута) від 03 травня 1996 року, ратифікована Законом України від..., яка набрала чинності з 01 лютого 2007 року (далі - Хартія), визначає, що кожна особа похилого віку має право на соціальний захист (**пункт 23 частини I**). Ратифікувавши Хартію, Україна взяла на себе міжнародне зобов'язання запроваджувати усіма відповідними засобами досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися права та принципи, що закріплені у частині I Хартії.

Отже, право особи на отримання пенсії як складова частина права на соціальний захист є її конституційним правом, яке гарантується міжнародними зобов'язаннями України.

Постанова ВС від 25 березня 2020 р. (справа 752/18396/16-а) щодо призначення пенсії

...Підпунктами 4,23 частини першої **Європейської соціальної хартії** від 03.05.1996, ратифікованої Законом України від 14.09.2006 № 137-V «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» визначено, що всі працівники мають право на справедливую винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей та кожна особа похилого віку має право на соціальний захист .

ВИСНОВКИ

- Незважаючи на відсутність спеціальної конвенції з питань внутрішнього переміщення, широке коло соціальних прав ВПО підпадає під захист ЄСПЛ та ЄСХ.
- Українські судді все частіше застосовують практику ЄСПЛ при вирішенні соціальних питань ВПО.
- ЄСХ залишається поза увагою як джерело права.
- Практика ЄКСП не застосовується в Україні взагалі. Її аналіз та застосування сприятиме покращенню захисту як соціальних прав ВПО, так і покращенню ситуації з захистом соціальних прав в Україні в цілому.
- Необхідним є переклад рекомендацій, висновків, рішень ЄКСП українською мовою. Наразі – відсутній.
- Необхідними є розробка та впровадження навчальних курсів, тренінгів, проведення освітніх заходів з питань ЄСХ та практики ЄКСП. Наразі – відсутні.